

S. Sayısı : 203

Türkiye Cümhuriyetile İran Devleti Şehinşahisi arasında aktedilen ikamet mukavelenamesinin tasdıkı hakkında kanun lâyihası ve hariciye encümeni mazbatası (1/838)

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı: 6/1780

22 - V - 1937

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Türkiye Cümhuriyeti ile İran Devleti Şehinşahisi arasında Tahranda 14 - III - 1937 tarihinde aktedilen ikamet mukavelesinin tasdikma dair Hariciye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri heyetince 21 - V - 1937 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil V.

Dr. R. Saydam

Türkiye Cümhuriyeti ile İran arasında akdolunan ikamet mukavelenamesi esbabı mucibe lâyihasıdır

Bir taraftan Türkiye Cümhuriyeti tebaası hakikî ve hükmî şahısların İranda, diğer taraftan İran tebaası hakikî ve hükmî şahısların Türkiyede ikamet ve faaliyetleri şartları şimdiye kadar ahkâmı mahsusa ile tanzim edilmemiş olduğundan hukuku beyneddüvel prensipleri dairesinde cereyan eden muameleye tâbi bulunmakta idi. Bu hususta iki komşu dost memleket arasındaki münasebatın bir mukavele ile tanzimi Tarafeyn Hükûmetlerince muvafık görülmüş ve bu babda mündericatrı diğer emsali anlaşmalarınkinin aynı olan bir itilâfname Tahranda 14 mart 1937 tarihinde akid ve imza edilmiştir.

İşbu mukavelenamenin mümkün mertebe erken meriyete girmesini arzu eden Yüksek Âkid Taraflar iki memleket arasında tasdiknamelerin teati olunması hususunun mesafe uzaklığını göz önünde tutarak tasdik keyfiyetini mübeyyin son notanın birbirlerine tevdi tarihinden itibaren 15 gün sonra işbu mukavelenamenin meriyete gireceği esasını sonuncu maddede tasrih etmişlerdir.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Hariciye encümeni
Esas No. 1/838
Karar No. 34

27 - V - 1937

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti ile İran Devleti Şehinşahisi arasında Tahranda 14 mart 1937 tarihinde aktedilen ikamet mukavelesinin tasdikına dair Hariciye vekilliğine hazırlanan ve İcra Vekilleri heyetinin 21 - V - 1937 tarihli kararile Büyük Meclise sunulan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte ve Hariciye vekâleti kâtibi umumî vekili Nebil Batı hazır olduğu halde encümenimizde tetkik ve mütalea olundu.

Encümenimiz Hükûmetin esbabı mucibesindeki mütaleaya iştirak etmiş ve kanun lâyihasını

aynen kabul eylemiştir.

Yüksek Reisliğe sunulur.

Hariciye En. Reisi Na. M. M. Na.	Kâtib
Antalya	Kastamonu
Dr. C. Tunca	Ş. İlden
Diyarbakir	Niğde
Zeki M. Alsan	Kâmil İrdelp
Kütahya	Diyarbakir
H. R. Gürpınar	Dr. Tali Öngören
Erzurum	H. C. Çambel
P. Demirhan	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cümhuriyetile İran Devleti Şehinşahisi arasında Tahranda 14 mart 1937 tarihinde aktedilen ikamet mukavelenamesinin tasdikına dair kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile İran Devleti Şehinşahisi Hükûmeti arasında Tahranda 14 mart 1937 tarihinde akid ve imza edilen ikamet mukavelenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — İşbu kanun hükümlerini icra-

ya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

21 - V - 1937

Bş. V. V.	Ad. V.	M. M. V.
Dr. R. Saydam	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V. V.	Ma. V.
Ş. Kaya	Ş. Saracoğlu	F. Ağralı
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	C. Bayar
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. R. Saydam	Rana Tarhan	Muhlis Erkmén

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ İLE İRAN DEVLETİ ŞEHİNŞAHİSİ ARASINDA İKAMET MUKAVELESİ

Bir taraftan

Türkiye Cümhurreisi, ve

Diğer taraftan,

Majeste Emperyal İran Şehinşahi,

İrandaki Türk tebaasının ve Türkiyedeki İran tebaasının ikamet şartlarını tanzim etmek arzusu ile mütehassis olarak bu babda bir mukavele akdine karar vermişler ve müteakabil murahasaları olmak üzere:

Türkiye Cümhurreisi:

Sabık vekil, Milletler Cemiyetinde sabık Delege, Büyük Millet Meclisinde Mebus, Ekselans Bay Cemal Hüsnü Taray ve

Orta Elçi Ekselans Bay Kemal Köprülüü, ve

Majeste Emperyal İran Şehinşahi Hariciye Veziri, Ekselans Bay Enayetullah Samiy'i, tayin eylemişlerdir.

Müşarünileyhim usulüne muvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini yekdiğerine tebliğ ettikten sonra aşağıdaki ahkâmı kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Âkid Taraflardan birinin tebaası diğer Taraf ülkesinde şahısları ve malları itibarile umumî hukuku beyneddüvele tevfikân kabul edilecekler ve muamele göreceklendir. İşbu tebaa orada şahısları, malları, hukuk ve menfaatleri hususunda kavanin ve memurini mahalliyenin aleddevam hi-mayesine nail olacaklardır.

Mezkûr tebaa memlekette meri kavanin ve nizamata tevfiği hareket ederek anılan ülkeye serbestçe gidip gelmek, orada ikamet etmek, yerleşmek, seyrüsefer eylemek hakkına malik olacaklardır. Yüksek Âkid Taraflar, bütün bu hususlarda, birbirlerine en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi bahşederler.

Bununla beraber Âkid Taraflardan her biri muhaceret hakkında serbestii hareketini muhafaza eyleyler.

Madde — 2

Âkid Taraflardan her biri, gerek bir hükmü kanunî neticesinde, gerek zabıta hakkındaki kavanin ve nizamata tevfikân, gerekse Devletin takdiri yalnız kendisine muhavvel dahilî ve haricî emniyetine müteallik esbattan dolayı diğer Taraf tebaasını ferden tatbik olunacak tedabir ile tard ve ihraç eylemek hakkını muhafaza eyleyler.

Tard ve ihraç hıfzıssıhha ve insaniyete muvafık şerait dairesinde icra olunacaktır. Matrud şahısların, tardeden Tarafın hududuna veya vapura binecekleri limanına kadar olan masarifi işbu Tarafa aiddir. Bu masraf, tesviyeye muktedit oldukları takdirde matrud eşhasa tahmil olunacaktır.

Madde — 3

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, mahallî kanun ve nizamnamelere tevfiği hareket ederek menkul ve gayrimenkul emvali temellük, ihraz, ferağ ve kiraya vermek ve bu emvale her hangi bir tarzda olursa olsun tasarruf etmek hususunda diğer Taraf ülkesinde en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesinden müstefid olacaklardır.

Tebaaî mezkûre balâdaki hususatın hiç birinde ne mahiyette olursa olsun, mahallî tebaa için vaz edilmiş veya edilecek olandan başka veya daha ziyade mükellefiyata resme veya vergilere tâbi tutulmıyacaklardır.

Tebaaî mezkûrenin aynı zamanda memleket kanun ve nizamâtına tevfiқан mallarını serbestçe ihraç etmelerine müsaade olunacaktır. Kendileri bu hususta en ziyade müsaadeye mazhar memleket tebaasına tahmil edilenlerden başka tahdidata veya başka ve daha yüksek rûsuma tâbî tutulmıyacaklardır.

Madde — 4

Âkid Taraflardan her birinin tebaası diğèrinin ülkesinde, mahallî tebaa ile aynı şerait dahilinde, mahallî kanun ve nizamnamelerle mahallî tebaaya hasredilenlerden veya edileceklerden, yahut Devlet tarafından imtiyaza verilmiş veya Devlet inhisarına mevzu teşkil eden veya edecek olanlardan maada her nevi sanat ve ticaret icra ve her hangi bir hırfet ve mesleğè sülûk etmek hakkını haiz olacaklardır.

Madde — 5

Yüksek Âkidlerden her birinin tebaası diğèrinin ülkesinde şahısları ve malları, her nevi ticaret ve sanat ve hırfet icrası veya mesleğèsülûk için ne mahiyette olursa olsun tebaaî mahalliyeden istifa olunanlardan başka veya daha yüksek hiç bir vergi, resim veya mükellefiyete tâbî tutulmıyacaklardır.

İşbu mukavele hükümleri hini hacette eenebilerin ikametine veya kayid ve tescilleri meraşimine müteallik harçların istifasına mâni olmıyacaktır. Bu hususta en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesi carî olacaktır.

Madde — 6

Yüksek Âkid Taraflardan birinin tebaası, diğèrinin ülkesinde gerek sulh ve gerek harb zamanında hiç bir askerî hizmet, millî muhafız yahut milis, ve ne de şahsî hizmeti askeriye yerine kaim olmak üzere bedenen veya nakden vergi, mükellefiyet, vazife ifasına tâbî tutulmıyacaklardır.

Yüksek Âkid Tarafların tebaa ve şirketleri gerek sulh ve gerek harb zamanında başkaca tekalifi harbiye ve istimvale ancak mahallî tebaanın tâbî olduğu kadar ve o şerait dairesinde tâbî bulunacaklardır.

Emvalin iadesi ve hini hacette tazminat itası mahallî mevzuata göre yapılacaktır.

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası diğèrinin ülkesinde her gûna mecburî istikrazdan müstesna tutulacaklardır.

Tabiat elemanlarından mütevellid âfat vukuunda Âkid Taraflardan birinin tebaası diğèrinin ülkesinde bedenen çalışmağa tâbî tutulabileceklerdir.

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaa veya şirketlerine aid emval, diğèrinin ülkesinde kanunen menfaati umumiyeden olduğu tanınan bir sebep olmadıkça ve mahallî kanun mucibince müesses usule tevfiқан âdilâne bir tazminat verilmedikçe istimlâk edilemeyecek veya mezkûr tebaa ve şirketler muvakkaten bile bu emvalin intifamdan mahrum edilemeyeceklerdir.

Madde — 7

Yüksek Âkidlerden birinin tebaa ve şirketleri, diğèrinin ülkesinde mahallî tebaalara tahmil edilmiş olan, teminat, tahdidat ve harçlardan başkalarına tâbî olmaksızın haklarını takib ve müdafaa etmek üzere serbestçe mahkemelere müracaat etmek hakkına malik olacaklar ve mahallî tebaa gibi bütün davalarda avukatlarını, avuellerini veya ajanlarını mevzuabâhs ülkenin kanunları mucibince bu mesleklere kabul edilmiş kimseler arasından intihab eylemek serbestisinden istifade edeceklerdir.

Yüksek Âkid Taraflardan her birinin tebaası, diğèrinin ülkesinde mütekabiliyet şartile adlî müzaheretten ve muhakeme masarifini müemmen kefalet akçesi muafiyetinden müstefid olacaklardır.

Merkezleri Yüksek Âkid Taraflardan birinin ülkesinde bulunub onun kanunları mucibince orada usulü dairesinde mevcut olan ve kendi tabiiyetini haiz oldukları kanunen tanınan sınaî ve malî şirketler, sigorta ve nakliyat şirketleri de dahil olmak üzere, bütün ticarî şirketler, diğer Tarafca da hukukî mevcudiyeti haiz tanınacaklardır.

Mezkûr şirketler, diğer memleketin meri bulunan veya meriyete konacak olan kanun ve nizamına tevfikân ve eğer o memleketin kanunu, müsaade istihsali mecburiyeti vazediyorsa, müsaade istihsalinden sonra o ülkede yerleşebilecekler, fiiliyeler, şubeler veya ajanlar açabileceklerdir.

Mezkûr şirketlerin diğer Âkid Taraf arazisi üzerindeki faaliyeti bu Tarafın kanun ve nizamına tâbi tutulacaktır.

İşbu şirketler, kendilerine aid emvalin kanunî ve adlî himayesi hususunda müesses buldukları memlekette millî şirketlere tatbik edilmekte olan muameleden müstefid olacaklardır.

Yüksek Âkid Taraflardan birinin şirketleri ve onların fiiliyeleri, şubeleri ve ajanları diğerinin ülkesinde resim, harç veya vergi noktasından aynı mahiyetteki millî şirketlere tahmil edilenlerden başka veya daha ziyade malî tekâlîfe tâbi tutılmıyacaktırlar.

Bununla beraber sermaye, irad, muamele ve kazanç üzerinden hesap edilen vergiler hususunda Yüksek Âkid Taraflardan her biri diğerinin şirketlerine vergilerin mahiyetine nazaran kendi ülkesinde işlettiği sermaye hissesi, orada mutasarrıf olduğu emlak, temin ettiği kâr veya yaptığı iş nisbetinde vergi tahmil etmek hakkını muhafaza eder.

Diğer taraftan, Yüksek Âkid, Taraflardan birinin şirketleri diğerinin arazisinde kanunlara ve nizamnamelere tevfikî hareket ederek işlemeleri için muktazi her türlü menkul ve gayrimenkul emvali ihraz edebilecekler, fakat esas gayeleri gayrimenkul ihrazı bulunan şirketler bu haktan istifade edemezler.

Şurası mukarrerdir ki, işbu mukavelename hükümleri, faaliyet şartları hususî imtiyazlarla tesbit edilmiş olan şirketlere her iki tarafca bahşedilmiş hususî imtiyazları istemeğe mesağ veremiyecektir.

Diğer taraftan, Âkid Taraflardan her birinin, diğeri arazisinde faaliyet şartları hususî imtiyazlarla tesbit edilmiş olan şirketleri, imtiyaznamede derpiş edilen nikat için, meriyette bulunan muahede ve mukavelenameler mucibince, bahşedilen yahut en ziyade müsaadeye mazhar millet muamelesinden münbais fevaidi talep etmek hakkına malik olmiyacaktırlar.

Madde — 9

İşbu mukavelename tasdik edilecek ve keyfiyeti tasdik nota ile diğer Âkid Tarafa tebliğ olunacaktır.

Son notanın tevdiinden itibaren on beş gün zarfında meriyete girecek olan bu mukavelename üç sene müddetle muteber olacaktır.

Yüksek Âkid Taraflardan biri canibinden anıfüzükir müddetin inkızasında feshedilmediği takdirde, feshedilinceye kadar meriyette kalacak ve fesih ancak tebliğ tarihinden altı ay sonra hükümünü icra edebilecektir.

Tasdiknameler mümkün olan en kısa zamanda Ankarada teati olunacaktır.

Yukarıdaki ifadatı tasdikan Yüksek Âkid Tarafların Murahhasları işbu mukaveleyi imza etmişlerdir.

Fransızca iki nüsha olarak Tahranda 14 mart 1937 tarihinde yazılmıştır.

Cemal Hüsnü Taray
Kemal Köprülü

Samiy